

УДК 159.923.2

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТНОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Вовк В.О., аспірант
кафедри педагогічної та вікової психології

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Стаття присвячена дослідженню проблеми суб'єктної позиції майбутніх фахівців. Проаналізовано сутність поняття «психолого-педагогічний супровід» в освітньому просторі вишу. Визначено, що здійснення психолого-педагогічного супроводу системою розвивальних засобів сприяє актуалізації суб'єктної позиції майбутніх фахівців.

Ключові слова: суб'єктна позиція студента, психолого-педагогічний супровід, освітній діалог, суб'єктні якості.

Статья посвящена исследованию проблемы субъектной позиции будущих специалистов. Проанализирована сущность понятия «психолого-педагогическое сопровождение» в образовательном пространстве вуза. Определено, что осуществление психолого-педагогического сопровождения системой развивающих средств способствует актуализации субъектной позиции будущих специалистов.

Ключевые слова: субъектная позиция студента, психолого-педагогическое сопровождение, образовательный диалог, субъектные качества.

Vovk V.O. THE SPECIFICS OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT ON DEVELOPMENT OF STUDENT'S SUBJECTIVE POSITION

This article is devoted to studying the problem of the subjective position of the future specialist. The essence of the concept of psychological and pedagogical support in the educational space of higher education is analyzed. It had been determined that psychological and pedagogical support promotes on development of subjective position of the future specialist.

Key words: the subjective position of the student, psychological and pedagogical support, educational dialogue, subjective qualities.

Постановка проблеми. У теперішній час суб'єктна парадигма професійної освіти проголошує необхідність становлення особистості майбутнього фахівця з потребою у саморозвитку і самонавчанні, професійному зростанні, здатністю до самоактуалізації та самовдосконалення, розвитку суб'єктних якостей, важливих у професійній діяльності. Основним завданням реалізації суб'єктного підходу до навчання постає створення таких соціально-психологічних умов та організації педагогічної взаємодії, в яких студент був би включений суб'єктно, тобто займав суб'єктну позицію. Актуалізація суб'єктної позиції студента стає можливою завдяки застосуванню в навчальному процесі таких форм, методів, засобів, послідовна реалізація яких буде ефективним інструментом в її розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти досліджуваної проблеми знайшли своє відображення у наукових працях, в яких розкривається сутність поняття суб'єктності в системі вищої освіти (З.М. Адамська, І.Д. Бех, М.Й. Боришевський, І.С. Булах, Ж.П. Вірна, А.О. Деркач, Л.В. Долинська, З.С. Карпенко, С.Д. Максименко, В.М. Мицько, Л.М. Мітіна, В.П. Москалець, Н.А. Побірченко, Н.І. Пов'якель,

Г.К. Радчук, В.В. Рибалка, М.В. Савчин, Ю.М. Швалб, Т.С. Яценко тощо), дослідженнях суб'єктної позиції особистості в процесі фахової освіти та професійної діяльності (Г.І. Аксьонова, М.Р. Бітянова, Ф.І. Блієва, Ю.Л. Блінова, Н.М. Боритко, Н.В. Гафурова, Т.Г. Дулінець, А.С. Лебедев, П.О. Лютий, О.А. Мацкайлова, С.Є. Певна, Г.К. Радчук, О.М. Трещов), концептуальних положеннях психологічного та педагогічного супроводу у системі фахової підготовки (М.Р. Бітянова, І.В. Дубровіна, Е.Ф. Зеєр, К.М. Гуревич та ін.).

Постановка завдання. Мета статті – виокремлення та аналіз основних засобів психолого-педагогічного супроводу розвитку суб'єктної позиції студентської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що феномен «суб'єктна позиція» визначається як система особистісно-значущих, ціннісно-сміслових ставлень до процесу навчання, до обраної професії, до себе як до фахівця і до своєї майбутньої професійної діяльності, спрямованих на саморозвиток та самоактуалізацію. Активність, ініціативність, незалежність,

діяльне, відповідальне ставлення особистості до себе, дійсності, навколишнього світу й життя загалом виступають її основними характеристиками. Суб'єктна позиція відображає авторство, цілісність, індивідуальність, самостійність, унікальність, рефлексивність, свободу вибору та здатність до вчинкової активності.

На нашу думку, актуалізація суб'єктної позиції студента стає можливою завдяки здійсненню психолого-педагогічного супроводу її розвитку. Теоретико-методологічний аналіз літератури засвідчує, що поняття «психолого-педагогічний» супровід розглядається вченими як психологічна допомога й підтримка реакцій, процесів і станів особистості, які природно розвиваються (В.С. Мухіна); як створення соціально-психологічних умов для успішного навчання й розвитку (М.Р. Бітянова); як сприяння процесу розвитку й саморозвитку, самореалізації, збереження психологічного здоров'я (І.В. Дубровіна, К.М. Гуревич); як недирективна форма надання допомоги, яка спрямована на розвиток і саморозвиток самосвідомості особистості, що запускає механізми саморозвитку та активізує власні ресурси людини (Ю.В. Слюсарев); як допомога особистості в її особистісному зростанні; як емпатійність розуміння вихованця, як відкрите спілкування (В.І. Слободчиков).

У вищому навчальному закладі система супроводу передбачає створення спеціальних психолого-педагогічних умов для успішного індивідуального розвитку та саморозвитку студентів (Л.М. Антилогова, Н.Г. Єршова, Є.О. Климов, Є.П. Кринчик, В.Я. Романов, О.М. Шаліна та ін.). Найбільш повну концепцію психолого-педагогічного супроводу студентів представив Е.Ф. Зеєр [6]. На думку вченого, найважливішим принципом психологічного супроводу є визнання права суб'єкта освіти самому приймати рішення про шляхи свого професійного становлення і нести відповідальність за їх наслідки. Супровід зводиться до створення умов для повноцінного професійного становлення особистості, надання своєчасної допомоги та підтримки, а за необхідності – до здійснення корекції професійного розвитку. Психолого-педагогічний супровід у контексті особистісно орієнтованої освіти здійснюється через:

1) вивчення особистості студента на усіх вікових етапах навчання, дані якого дають змогу відстежувати процеси психічного та особистісного розвитку;

2) підвищення психолого-педагогічної компетентності викладачів та організаційної і координаційної ролі психологічної

служби, яка гармонізує взаємодію суб'єктів освітньо-виховного процесу [6].

У контексті нашого дослідження основною метою психолого-педагогічного супроводу є створення умов для успішного професійно-особистісного становлення та розвитку суб'єктної позиції майбутніх фахівців. Шлях досягнення цієї мети полягає через організацію студентів на власне самовдосконалення за опосередкованої участі працівників вищого навчального закладу. Завданнями такого супроводу виступають:

– актуалізація прояву суб'єктних властивостей особистості студентів, які сприяють ефективній реалізації їх потенційних можливостей, особистісному зростанню;

– сприяння розгортанню процесів самосвідомості: самопізнання, самоаналізу, самоприйняття, самовизначення;

– формування установок на постійний саморозвиток і самовдосконалення.

Показниками здійсненого ефективного психолого-педагогічного супроводу у виші є: зростання суб'єктних якостей майбутніх фахівців, зокрема, поява осмисленості життя, майбутніх перспектив та внутрішньої мотивації учбово-професійної діяльності; прагнення досягти у професії свого максимуму та взяти на себе відповідальність за зроблений вибір, свої вчинки, власний розвиток; здатність адекватно оцінювати себе, здійснювати самоаналіз та поважати і цінувати себе таким, який є, розуміючи і приймаючи як свої можливості, так і обмеження.

На нашу думку, психолого-педагогічний супровід розвитку суб'єктної позиції майбутніх фахівців відображає цілісну систему розвивальної роботи зі студентами та викладачами, який має особистісно орієнтовану спрямованість і включає такі засоби:

– програма тренінгу розвитку суб'єктної позиції студентської молоді;

– методичні семінари з викладачами вищих навчальних закладів;

– освітній діалог як інноваційна психодидактична технологія навчання;

– розвивальний потенціал психологічних дисциплін.

Програма тренінгу розвитку суб'єктної позиції студентської молоді.

Провідним засобом реалізації психолого-педагогічного супроводу стала програма тренінгу розвитку суб'єктної позиції студентської молоді. Тренінг як один з активних методів навчання та багатофункціональний метод психологічного впливу на особистість сприяє актуалізації внутрішніх ресурсів та розкриттю творчого потенціалу людини, розвитку необхідних суб'єктних якостей, які забезпечують

успішність майбутньої професійної діяльності. Основами впровадження тренінгу є опора на розвивальну освіту як потенціал особистісного розвитку, створення умов, які передбачають рефлексивну підготовку особистості до розв'язання професійних завдань, постійне особистісне удосконалення студента на підставі вміння аналізувати навчально-професійні ситуації і бути відповідальним за свою поведінку в них.

Основними завданнями програми тренінгу визначено:

- 1) актуалізацію процесів самопізнання та самоаналізу;
- 2) сприяння усвідомленню власних життєвих та професійних цілей;
- 3) розвиток таких суб'єктних якостей, як самостійність, відповідальність та самоорганізованість;
- 4) удосконалення навичок самоконтролю та саморегуляції власної поведінки;
- 5) розвиток позитивного самоставлення та рефлексивних умінь.

У структурі програми виокремлено три модулі, кожен з яких спрямований на розвиток основних структурних компонентів суб'єктної позиції (мотиваційно-ціннісний, особистісно-діяльнісний та рефлексивно-оціювальний) учасників та відповідних особистісних сфер. Зокрема, *перший модуль «Моя індивідуальність»* присвячений розвитку самопізнання, самоусвідомлення, позитивного самоставлення та самоаналізу.

Основні завдання *другого модуля «Я – причина і результат моєї діяльності»* полягають у розвитку здатності до цілепокладання, усвідомлення власних життєвих та професійних цілей, сприянні виробленню позитивного образу майбутнього, розвитку відповідального ставлення до себе та

до своєї майбутньої професійної діяльності, формуванні активності, самостійності, автономності у поведінці та діяльності, розвитку впевненості у собі та подолання бар'єрів, які заважають повноцінному самовираженню та саморозвитку, вдосконаленні навичок самоконтролю та саморегуляції власної поведінки.

Третій модуль «Я – теперішній і Я в майбутньому» спрямований на становлення внутрішньої мотивації діяльності, актуалізацію процесів самовдосконалення та самоактуалізації, розкриття особистісних потенціалів та ресурсів учасників, усвідомлення та рефлексивний аналіз особистісних змін, визначення власної життєвої та професійної перспективи.

Під час тренінгової роботи учасники мають змогу пройти інтенсивне навчання з використанням особистісного досвіду, реальних життєвих ситуацій, які аналізуються групою, в результаті чого відбувається усвідомлення важливості свого професійного вибору, виникає стійка внутрішня мотивація щодо своєї майбутньої діяльності.

Методичні семінари для викладачів вищих навчальних закладів.

Вимоги до особистості викладача вишу досить високі. Він має володіти такими особистісними характеристиками, які б дали йому змогу створювати максимально сприятливі умови для розвитку суб'єктної сутності студента. Суб'єктна позиція педагога постає як особлива форма прояву й організації його активного ставлення до себе, до студентів як унікальних суб'єктів, до професійної діяльності як креативної й інноваційної, в якій відбувається його саморозвиток, самореалізації як автора власного буття у просторі педагогічної діяльності та

Таблиця 1

Програма науково-методичних семінарів для викладачів

№ п/п	Тема	Форма проведення
1.	Становлення суб'єктної позиції майбутнього фахівця як проблема вищої освіти	семінар-практикум
2.	Суб'єктність педагога як передумова розвитку суб'єктності студента	круглий стіл
3.	Особливості набуття суб'єктного досвіду студентом у процесі навчально-професійної діяльності	семінар-практикум
4.	Інтерактивні методи навчання в організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії	диспут
5.	Діалогізація освітнього матеріалу як умова розвитку смислопошукової активності студента	круглий стіл
6.	Розвивальний потенціал психологічної освіти	семінар-практикум
7.	Розвиток професійної мотивації студентів	круглий стіл
8.	Освітній діалог як інноваційна форма активного навчання студентів	семінар-практикум

світі. Тільки педагог, який внутрішньо вмотивований на навчально-виховну діяльність і відчуває себе суб'єктом професійно-особистісної життєдіяльності, може «пробудити» дух суб'єктності у своїх вихованців.

Отже, розробляючи модель психолого-педагогічного супроводу розвитку суб'єктної позиції майбутніх фахівців, ми врахували психологічний механізм реципрокності (взаємодоповнення), оскільки розвиток суб'єктної позиції майбутнього фахівця передбачає постійний саморозвиток викладача. Доцільною формою в цьому напрямі, на нашу думку, є науково-методичні семінари для викладачів, до яких входять такі види роботи: диспут, круглий стіл, семінар-практикум (табл. 1).

Основними завданнями таких семінарів є підвищення науково-методичного рівня викладачів із питань організації та налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками навчального процесу, вивчення передового досвіду у використанні інноваційних методів навчання студентів, сприяння актуалізації та розвитку психологічної готовності до роботи зі студентами як із суб'єктами діяльності та пізнання.

Освітній діалог як інноваційна психодідактична технологія навчання.

Сучасна освітня практика характеризується багатством нових методичних форм, які дають змогу модернізувати навчальний процес, внести значні зміни в освітню роботу. Вибір методів роботи визначається специфікою майбутньої професії. Зокрема, освітній діалог як форма організації спілкування суб'єктів освіти є важливим предметом обговорення та аналізу, оскільки діалог – один із найважливіших елементів гуманістичної та гуманітарної парадигми в освіті.

Аналізуючи діалог як основу повноцінного реального міжособистісного спілкування, С.Л. Братченко виокремлює такі атрибути діалогу: свобода співбесідників, їхня рівноправність (взаємне визнання свободи), особистісний контакт між співбесідниками на основі співпереживання і взаєморозуміння. Автор підкреслює, що гарантований простір свободи не лише створює умови для самореалізації, але і підвищує самоповагу, впевненість у собі, когнітивну та емоційну розкутість, стимулює самопізнання, удосконалення вміння спілкуватися [4].

Основними принципами організації пізнавальної діяльності у формі освітнього діалогу, на думку Г.К. Радчук, виступають: принцип набуття особистісного досвіду через актуалізацію смислових переживань у процесі навчання; взаємодія в умовах невизначеності; авторство як умова пізна-

вальної діяльності; незавершуваність діалогу як методу пізнання; багатоаспектність, альтернативність, багатопозиційність знання; принцип відкритості, де кожне нове переосмислення відкриває нові можливості для втілення у нову реальність [9].

Основними умовами організації навчання у спільній діяльності, якою є освітній діалог, є:

- спрямованість на спільне досягнення результатів;
- міжособистісна взаємодія та взаємодопомога;
- спільне вироблення норм, принципів групової взаємодії та спілкування;
- чітке визначення цілей групи та кожного студента, групова та індивідуальна відповідальність;
- спільна оцінка процесу та результату роботи у процесі групової рефлексії;
- створення організаційних умов;
- особлива позиція педагога, котрий виступає у ролі менеджера, координатора і фасилітатора спільної діяльності [9].

Діалог, взятий як метод, розглядається нами як простір розширення людського ресурсу, що дає змогу знаходити і розширювати особистісний ресурс, актуалізувати нові смисли життєдіяльності, формувати нові реальності життя. Він виступає зовнішньою спонукою внутрішнього ініціювання особистісного-професійного становлення майбутнього фахівця, розвитку його ціннісно-смислової сфери. Потенційні можливості діалогу сприяють цілісному включенню студентів у навчальний процес, розгортанню суб'єктного потенціалу, набуттю особистісних смислів та забезпечують успішне входження в майбутню професію.

Розвивальний потенціал психологічних дисциплін.

Психологія як наука, що сприяє гармонізації внутрішнього світу особистості, занурена в проблеми життя людини та суспільства і шукає відповіді на найгостріші з них. Нині стало актуальним, а подеколи навіть модним, залучати потенціал психологічної науки до вирішення практичних завдань, які постають у різних сферах життєдіяльності соціального середовища.

Саме вивчення психологічних дисциплін та усвідомлення особистісного значення психологічних знань необхідне для кращого розуміння себе та інших, осмислення власної поведінки та її причин, самовдосконалення та найповнішого використання особистісного потенціалу, підвищення ефективності власної професійної діяльності. Тому важливу роль у розвитку суб'єктної позиції майбутніх фахівців відіграє сама психологічна освіта.

Як зазначає З.М. Адамська, завдяки вивченню психологічних дисциплін відбувається: а) розширення інформаційної основи діяльності, тобто застосування нових форм і прийомів роботи, які дають змогу студенту отримати максимум інформації про майбутню професійну діяльність та про себе в ній; б) стимулювання пізнавальної активності, спрямованої на себе як суб'єкта праці, пізнання та спілкування; формування умінь спостерігати, накопичувати, фіксувати, аналізувати й узагальнювати власний професійний досвід; в) врахування специфіки конкретної сфери діяльності, суть якої, за умови вмілого використання, може створити певні можливості для самокорекції та самовиховання [1].

Можливості самопізнання та саморозвитку майбутніх фахівців мають зміст і характер таких теоретичних і прикладних психологічних дисциплін, як «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Диференційна психологія», «Психодіагностика», «Психологія спілкування» тощо. Наприклад, вивчення особливостей психічного та особистісного розвитку людини на різних етапах її життя в межах курсу «Вікова психологія» допоможе студентам у пошуку себе, саморозкритті, самоактуалізації та осмисленому сприйманні життєвих реалій. Ознайомлення з результатами психодіагностики дає змогу студентам не тільки краще пізнати себе, свої особистісні якості, але й аналізувати та зіставляти результати власних спостережень з отриманими під час діагностування, осмислювати власну поведінку та розуміти її причини. Ознайомленню студентів із загальними засадами психології спілкування, формуванню умінь і навичок спілкування, оволодінню основними техніками спілкування сприяє вивчення курсу «Психологія спілкування».

Під час вивчення психологічних дисциплін доцільно вести зошит самопізнання [1; 2; 9]. Зазначена форма роботи передбачає запис результатів психодіагностичних методик, проведених на лабораторних і семінарських заняттях, їх інтерпретацію, порівняння з даними самоспостереження та самоаналізу, здійснення висновків щодо самокорекції та саморозвитку. Такий вид роботи активізує процеси самоаналізу, осмислення та переосмислення власних дій, вчинків, розвиває навички самодослідження, ціннісного ставлення до своїх думок, переживань, сприяє осмисленню студентами свого внутрішнього світу, власного Я та усвідомленню причин і наслідків своїх дій, мотивів.

Оскільки ведення записів у зошиті самопізнання супроводжує весь процес вивчен-

ня психологічних дисциплін, у результаті студент отримує більш-менш об'єктивний власний портрет-самохарактеристику, що стимулює відпрацювання навичок самодослідження та саморегуляції.

Отже, засвоєння психологічних дисциплін, їх фундаментальних положень стимулює пізнавальну активність, сприяє розгортанню процесів самосвідомості та розвиває суб'єктні якості майбутнього фахівця.

Висновки з проведеного дослідження. Психолого-педагогічний супровід розвитку суб'єктної позиції студентської молоді як цілісна система розвивальної роботи з майбутніми фахівцями та викладачами вишу визначається сукупністю умов та засобів роботи, реалізація яких забезпечує розвиток суб'єктних властивостей особистості студента, необхідних для реалізації потенційних можливостей у майбутній професійній діяльності та актуалізації суб'єктної позиції студентської молоді. Програма тренінгу розвитку суб'єктної позиції студентської молоді, методичні семінари із викладачами вищих навчальних закладів, освітній діалог як інноваційна психодидактична технологія навчання та розвивальний потенціал психологічних дисциплін виступають основними засобами здійснення такого супроводу.

Перспектива дослідження окреслюється у вивченні психолого-педагогічних умов розвитку суб'єктної позиції студентів та можливостей освітнього діалогу як інноваційного методу навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адамська З.М. Психолого-педагогічні засади розвитку суб'єктності майбутніх: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2010. 222 с.
2. Андрійчук І.П. Формування позитивної Я – концепції особистості майбутніх практичних психологів в процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». К., 2003. 17 с.
3. Битянова М.Р. Организация психологической работы в школе. М.: Изд-во «Совершенство», 1997. 297 с.
4. Братченко С.Л. Межличностный диалог и его основные атрибуты. Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / под ред. Д.А. Леонтьева, В.Г. Щур. М.: Смысл, 1997. С. 201–222.
5. Дубровина И.В. Школьная психологическая служба: Вопросы теории и практики. М.: Педагогика, 1991. 232 с.
6. Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования: учебное пособие. Москва: Изд-во Московского психолого-социального ин-та, 2003. 478 с.

7. Кошонько Г.А. Психолого-педагогічний супровід професійного становлення майбутнього психолога. Розвиток особистості в освітньому процесі: психодіагностика, психопрофілактика, психокорекція та формування: зб. матеріалів регіон. наук.-практ. конф. (22–23 січня 2015 р.) / за наук. ред. М.І. Томчука. Вінниця: ВІНДРУК, 2015. С. 69–73.

8. Кринчик Е.П. К проблеме психологического сопровождения профессионального становления студентов-психологов. Вестник Мос-

ковского ун-та. Серия 14. Психология. 2005. № 2. С. 51–59.

9. Радчук Г.К. Аксіопсихологія вищої школи. Монографія. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. Видання друге, розширене і перероблене. 380 с.

10. Шалина Е.М. Формирование личностной готовности учащихся к профессиональному выбору и профессиональному обучению: На примере педагогического лицея: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. М., 2003. 203 с.

УДК 159.922+37.015.3

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСВОЄННЯ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ ВИСЛОВЛЮВАННЯ-ТЕКСТУ

Дем'яненко С.Д., к. пед. н.,
доцент кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

У статті проаналізовано психолого-педагогічні аспекти підведення дітей старшого дошкільного віку до розуміння мовленнєвого поняття «висловлювання-текст» й засвоєння його істотних ознак на основі формування знань про композиційну структуру творів художньої літератури.

Ключові слова: висловлювання-текст, мовне поняття, мовні одиниці, композиційна структура художнього літературного твору, діти старшого дошкільного віку.

В статье проанализированы психолого-педагогические аспекты подведения детей старшего дошкольного возраста к пониманию речевого понятия «высказывание-текст» и усвоения его существенных признаков на основе формирования знаний о композиционной структуре произведений художественной литературы.

Ключевые слова: высказывание-текст, языковое понятие, языковые единицы, композиционная структура художественного литературного произведения, дети старшего дошкольного возраста.

Demianenko S.D. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS UNDERSTANDING OF THE CHILDREN OF THE SENIOR PRESCHOOL AGE UTTERANCE-TEXT

The article analyzes the psychological and pedagogical aspects of bringing the children of the senior preschool age to the understanding of the speech concept of the utterance and text and the assimilation of its essential features on the basis of the formation of knowledge about the compositional structure of works of fiction.

Key words: utterance-text, linguistic concept, linguistic units, compositional structure of literary works, children of senior preschool age.

Постановка проблеми. Одна з найважливіших складових частин формування особистості дітей дошкільного віку є розвиток їхнього мовлення. На мовленнєве зростання старших дошкільників, підготовку до навчання в школі вирішальний вплив має навчання грамоти. Актуальність цієї роботи визначається реформуванням освіти в Україні, введенням обов'язкової дошкільної освіти з п'яти років, наступності та перспективності в роботі двох ланок освіти – дошкільної та початкової й сучасними вимогами до мовленнєвого розвитку дітей. Як свідчать численні психолого-педагогічні дослідження вчених та практичний досвід роботи дошкільних закладів, у ді-

тей 4–6 років з'являється інтерес до букв, звуків, слів, текстів казок, оповідань тощо. Незалежно від того, навчаємо ми їх читати чи ні, дошкільники самостійно починають засвоювати звуки, окремі букви, намагаються скласти перші слова, висловлювати свої судження про висловлювання-текст, речення, слово, склад, звук, букву. Такі дії дітей відбуваються на основі розвитку їхнього усного мовлення звукової культури мовлення, словникової роботи, формування граматично правильного мовлення, навчання розповідання. Важливе значення також має здатність дітей спостерігати за мовним матеріалом, розвиток їх пізнавальної діяльності, мислення, уваги до матерії мови.